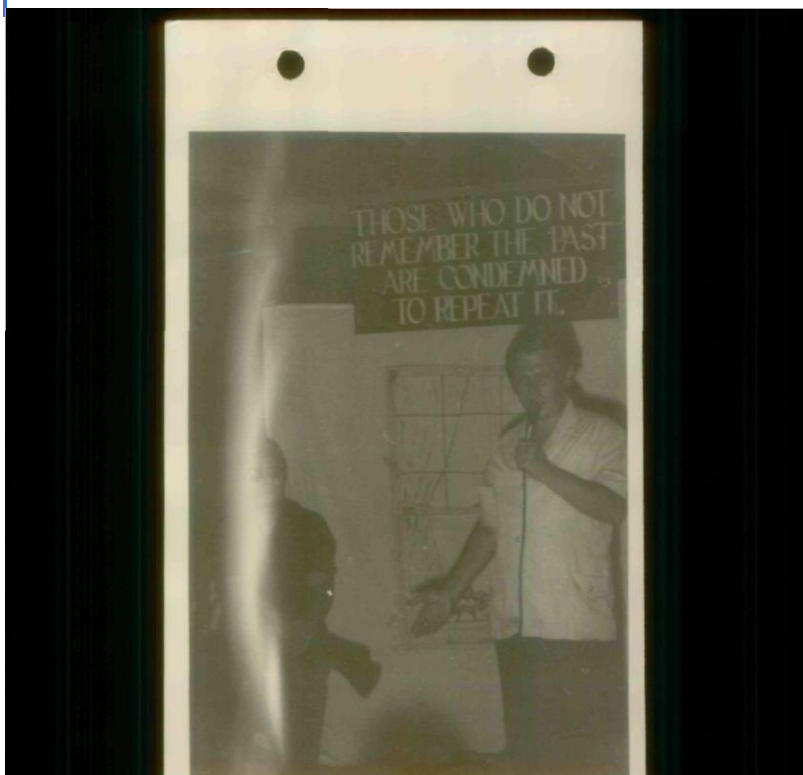

Stavanger katedralskole, avdeling Kongsgård

Død og diskurs

Peoples Temple, Heaven's Gate og meningen med livet i et moderne samfunn

(FBI, 2010)

Jenny Cecilie Helgeland Lund

14.02.2020

Innhold

Innledning.....	2
Sekt og diskurs – en introduksjon til diskursanalyse og sektbegrepet.....	3
Hva er diskurs og diskursanalyse?	3
Sektbegrepet	4
Analyse Peoples Temple	6
Historisk bakgrunn	6
Kort om Jonestowns «death tape»	7
Taleren Jim Jones – sjanger i Jonestowns dødsbudskap	8
Profeten Jim Jones.....	8
Peoples Temple og verden utenfor	11
Revolusjonært selvmord.....	13
Analyse: Heaven’s Gate.....	16
Introduksjon av teksten.....	16
Sjanger og innhold.....	17
Terminologi i Heaven’s gate	18
«Exit» - om det omverdenen kaller døden.....	19
Sekt og meningen med livet – en drøfting	20
Litt om tradisjon, modernitet og postmodernitet.....	20
Tradisjon og mening i Peoples Temple og Heaven’s Gate	22
Utenfra og innenfra – sekttrekk utenfor sektene	25
Noen ord til slutt	27
Kildeliste	28

Innledning

18. november 1978 ble en dag som den vestlige verden sent vil glemme. Over 900 lik, blant dem rundt 300 av barn, ble funnet i Jonestown, Guyana. De fleste hadde angivelig begått selvmord ved bruk av blåsyre, men i etterkant har det oppstått om dette var masseselvmord eller massedrap. De døde hadde tilhørt Peoples Temple, eller Folkets tempel, en sekt grunnlagt av pastoren Jim Jones ("Jonestown" (11.11.2019)). Massakren sjokkerte, og ble stående som en dyster advarsel om hvilken fare sekter utgjorde. Likevel skulle ikke dette bli siste gang noe tilsvarende hendte. 26. mars 1997 ble 39 lik, alle ikledd i identiske klær og dekket av lilla tepper, funnet i et hus i Rancho Santa Fe, California. Denne gangen var det UFO-sekten Heaven's Gate som over tre dager hadde tatt livene sine etter detaljerte instruksjoner. De tok en blanding av fenobarbital, alkohol og hydrokodon, sannsynligvis sammen med eplesaus eller pudding. Etter å ha inntatt disse sedative stoffene, dro de plastikkposer over hodene sine, noe som til slutt kvalte dem (Hafford 24.03.2017).

Peoples Temple og Heaven's Gate er i ettertid blitt to av de mest kjente sektene i verdenshistorien, og det er allmenn enighet om at disse to gruppene utvilsomt passer inn under definisjonen sekt. Likevel er det flere trossamfunn som det stadig er debatt rundt i henhold til sektbegrepet. Både Jehovas vitner og Mormonerkirken møter ofte kritikk i form av anklager om at de er sekter, mens begge på sin side hevder at dette ikke er sant. I det hele kan det virke som om sektbegrepet hovedsakelig brukes av de som står utenfor trossamfunnene de kritiserer. Sammenhengen mellom tro, psykologi og sosiale forhold i det vi kaller sekter er innfløkt og komplisert. Hva er implikasjonene av dette begrepet? Hvordan kan vi definere hvor grensen går mellom religion og sekt? Som en del av en diskursanalyse, ønsker jeg i denne teksten å vurdere sektbegrepet i seg selv, og hva en sekt egentlig er, hvis det i det hele tatt finnes et svar på dette. Samtidig ønsker jeg å vurdere hvordan sekter tar i bruk tradisjonelle idealer for å skape mening i en moderne tilværelse.

Diskursanalyse er interessant fordi man her tar stilling til de mest fundamentale sidene av det å være et menneske som del av et samfunn. Diskursene vi befinner oss i påvirker oss på utallige måter, ofte uten at vi selv er klar over dette. Det at diskurs mulig kun kan betraktes med noenlunde objektivitet fra utsiden, gjør at å bli helt klok på en diskurs, spesielt sin egen, kan være problematisk. Det vi derimot kan gjøre, er å vende blikket mot andre diskurser for å få en forståelse av hvor stor makt måten vi oppfatter verden på, og er opplært til å forstå den, har. Sekter er kanskje de gruppene hvor dette er lettest å observere, men ikke nødvendigvis å forstå. Fordi de som oftest er lukkede samfunn, kan det være vanskelig å virkelig få grep på

hva som foregår i en sekt, og hvordan diskursen der utfolder seg, men i tilfellet med både Peoples Temple og Heaven's Gate finnes det i stor grad dokumentasjon om livet inne i sekten. To av disse, som jeg ønsker å fokusere på i denne oppgaven, er den såkalte 'death tape' fra Jonestown, som er et opptak av Jim Jones' siste tale til Peoples Temple, og den pressemeldingen som Heaven's Gate selv ønsket å gå ut til media med etter selvmordene. Selv om disse er to kontekstuelle forskjellige tekster, gir begge et innblikk i hvordan medlemmene i disse gruppene oppfattet seg selv og situasjonen sin, og ikke minst døden. Jeg tror at det å sette seg inn i en diskurs er den eneste måten man virkelig kan få grunnlag til å analysere den, og derfor er ikke bare tekstene om, men også av, sekter viktige.

I denne oppgaven skal jeg ta for meg to av de mest kjente sektene i moderne historie, Peoples Temple og Heaven's Gate, i et forsøk på finne ut hvilke trekk det er som gjør disse gruppene til sekter. Ved bruk av faktisk informasjon og drøftinger rundt hver av sektene, deres tro, sammensetning og hvordan de handlet, skal jeg ta utgangspunkt i to tekster, begge knyttet opp til medlemmenes siste øyeblikk. For å kunne gjøre alt dette må jeg først drøfte hva en sekt er.

Sekt og diskurs – en introduksjon til diskursanalyse og sektbegrepet

Hva er diskurs og diskursanalyse?

Før jeg går i gang med selve analysen, vil det være nødvendig å gjøre det klart hva diskurs er, og hva diskursanalyse innebærer. Diskurs er et av de begrepene som det finnes en god del ulike definisjoner på, men det som går igjen er at diskurs er sterkt knyttet til hvordan man tenker, kommuniserer og handler i en gitt kontekst. Yngve Benestad Hågvar, som er førsteamanuensis ved OsloMet-storbyuniversitetet og utdannet innenfor nordisk språk og litteratur, oppsummerer diskursteorien på denne måten:

Hele diskursteorien er egentlig basert på et hovedprinsipp: Det finnes føringer på hvordan vi tenker og handler i ulike sammenhenger. Disse føringene er hverken universelle, naturgitte eller fastsatt én gang for alle; de er derimot kulturelt og sosialt skapt. Derfor tenker vi sjelden over dem, og i dagliglivet virker det som om vi tenker, taler og handler fullstendig fritt. Men det gjør vi ikke (Børresen, Vanvik, & Økland 2019, s. 274).

Dette er en oppsiktsvekkende, og på sitt vis skremmende, forklaring av diskursteori, fordi den problematiserer ideen om at mennesker har en fri vilje. I denne tolkningen vil diskurs være så omfattende at vi ikke selv er klar over hvordan den påvirker oss. Andre teoretikere går ikke så langt at de hevder at diskursen styrer mennesker fullt og helt, men de legger heller ikke skjul på diskursens makt. Diskursen er altomfattende fordi den er en re-presentasjon av omverdenen i sin helhet. Den er et bilde på virkeligheten, men filtrert gjennom bestemte

føringer, og det er derfor ikke mulig å vite hvordan den virkelige verden er. Diskursteori problematiserer tanken om at det finnes en nøytral virkelighet. De normene vi oppfatter som selvsagte og sanne er ikke universelle, og derfor er heller ikke vår virkelighet annet enn en diskurs, et virkelighetssyn.

Mennesker befinner seg ikke innenfor en enkelt diskurs hele livet, på den andre siden er man alltid omringet av forskjellige diskurser som man trer inn og ut av. Diskurs er sterkt knyttet til roller i psykologi eller i postmodernistisk tenkning; man er ikke den samme hele tiden, man tar på seg forskjellige roller og identiteter for å opptre «riktig». Hvordan man kommuniserer med foreldre ved middagsbordet og med venner på byen er to vidt forskjellige ting. Vi glir over i de forskjellige rollene nesten uten at vi selv merker det. Diskursen blir spillereglene for de forskjellige situasjonene vi befinner oss i. Det som er akseptabelt i en diskurs, vil ikke nødvendigvis være det i en annen. Noen handlinger vil vekke vidt forskjellige reaksjoner basert på hvilken diskurs de blir utført i.

Hovedvekten i diskursanalysen ligger i å finne forholdet mellom tekst og kontekst. Teksten anses som et produkt av konteksten, og konteksten har sitt utspring i diskursen. Diskursen påvirker konteksten samtidig som konteksten påvirker diskursen. Forholdet mellom de to er dialektisk. Ved diskursanalyse gjør man et forsøk på å tolke teksten på dens egne premisser, og på denne måten kan man forhåpentligvis forstå både teksten og konteksten bedre.

Sektbegrepet

Når man hører ordet 'sekt' vil nok de fleste ha et slags inntrykk av hva dette er. Mange tenker kapper, stearinlys og ritualer, men dette er en veldig forenklet oppfatning av begrepet. Store Norske Leksikon forklarer sektbegrepet slik:

En sekt er en religiøs gruppe eller samfunn som har brutt ut av et annet religiøst samfunn. En smalere definisjon sier at en sekt er en religiøs retning med forholdsvis få tilhengere som ikke anerkjenner andre religioner, sekter eller levemåter som sanne eller riktige ("sekt" 28.12.2019).

Det er altså ingenting i den leksikalske definisjonen av begrepet sekt som peker på vold, undertrykkelse eller merkelige ritualer. Hvorfor har sekter da fått et slik rykte på seg? Mye av det er nok knyttet opp til det faktum at det er de mest ekstreme sektene som tiltrekker seg den største mengden oppmerksomhet. Sekter som markerer seg gjennom sjokkerende og ofte voldelige handlinger, for eksempel Peoples Temple og Heaven's Gate, blir ofte kalt dommedagssekter. Samtidig er det verdt å merke at mange trossamfunn som i dag er blitt

store religioner startet som sekter, blant annet var kristendommen opprinnelig en jødisk sekt (ibid.). For å gjøre situasjonen mer komplisert er det, som nevnt tidligere, noen trossamfunn som ser ut til å befinne seg i et slags grenseland når det kommer til sektbegrepet, blant annet Mormonerkirken og Jehovas vitner. Er sektbegrepet slik det blir anvendt i dagligtalen bygd på hvor stor aksept et trossamfunn har i samfunnet ellers? De aller færreste vil selv definere trossamfunnet de tilhører som en sekt, og med tanke på de negative konnotasjonene sektbegrepet er knyttet til er det ikke så rart.

Selv om sektbegrepet hovedsakelig hører til i en religiøsvitenskapelig diskurs, tas det også i bruk i ikke-religiøse forståelser, da hovedsakelig for å beskrive en mentalitet. En «cult film», eller kultfilm som det kalles på norsk, er en film som har skaffet seg en liten, men hengiven gruppe fans. Kult kommer fra det latinske kultus, som betyr å dyrke (“kult – overdreven beundring” 20.02.2018). Sektbegrepet handler altså om hengivelse, ofte i avgrensede grupper. Selv i ikke-religiøse sammenhenger har sektbegrepet også mer alvorlige saker knyttet opp til seg. I desember 2019 gikk kleskjeden H&M sterkt ut mot utsagn som hevdet at organisasjonen ble drevet som en sekt. De ansatte skal ha blitt oppfordret til å ta jobben veldig seriøst for å vise den såkalte «H&M-ånden». Kleskjeden skal også ha registrert store mengder informasjon om sine ansatte. Saken oppsto i sammenheng med utgivelsen av boka ‘The Big Boss’ om Stefan Persson, hvor disse anklagene kom fram (Folgerø 04.12.2019). Det er viktig å merke seg at disse artiklene kom ut før selve boka ble utgitt, og at det derfor kan være lurt å stille seg litt kritisk til denne saken. Likevel sier dette oss noe om hva det er vi oppfatter som en sekt. Det kan se ut som sektbegrepet handler like mye som sosial kontroll og psykologiske forhold i grupper som det handler om religion.

Hvorfor diskursteori og sekt? Fordi det som kanskje er den viktigste komponenten av en sekt er at de skaper diskurs adskilt fra de regjerende diskursene i samtiden. Hvis vi tar utgangspunkt i Hågvars definisjon på diskurs, vil diskursen være det som former både tanke og handling. Når mennesker gjør ting som man aldri skulle trodd de kunne være i stand til, som å ta seg selv og barna sine inn i selvmordsdøden eller forgifte seg selv i et forsøk på å komme til det neste nivået av menneskelighet, markerer nettopp det at man er blitt en del av en diskurs hvor dette er det riktige valget. Diskursteori, anvendt på denne måten, eliminerer spørsmålet om hvorfor et sektmedlem vil gå så langt som å ta sitt eget eller andres liv bare fordi de får beskjed om det. Diskursen styrer tanke og handling, og medlemmene sitter derfor igjen uten et reelt valg, kun plikt. Selv om Hågvars syn på diskursteori, som nevnt, ligger i

den mer ekstreme enden, gir den de svarene som trengs om man tar utgangspunkt i at den er sann.

I forsøket på å finne en felles sektdiskurs har jeg funnet to tekster som begge handler om døden sett utenifra, men ikke nødvendigvis innenifra. Diskursanalysen skal foregå basert på hvilken sjanger som er valgt, og hvordan ordvalgene og representasjoner av virkeligheten i disse tekstene formidler diskursen. Med tekstreferentanalyse og drøfting med grunnlag i tradisjonell og moderne forståelsesformer ønsker jeg å dekonstruere sektdiskursen for å undersøke hva det er som gjør Peoples Temple og Heaven's Gate til nettopp sekter, og hvordan sektene kan ha en meningsskapende funksjon for både for medlemmene og lederne deres.

Analyse Peoples Temple

Historisk bakgrunn

Lederen av gruppen som skulle bli kjent som Peoples Temple var pastor James 'Jim' Warren Jones. Jones gikk inn i presteyrket etter å ha fullført utdanning ved Butler University. I kirken gjorde han seg bemerket med den sterke posisjonen han tok i støtte til integrering på tvers av rase, en stilling som gjorde han upopulær hos visse eldre medlemmer i kirken, men populær hos andre. Han ble også kjent for arbeid med hjemløse og satt som direktør i Menneskerettskommisjonen i Indianapolis tidlig på 1960-tallet ("Jim Jones" 14.11.2019). Jones' arbeid for sivilrettigheter var ikke bare relevant innenfor jobben hans: Familien hans bestod av han, kona Marceline, en biologisk sønn og flere adopterte barn av forskjellige etniske bakgrunner, og de refererte ofte til familien som en «rainbow family» (Valiente, A & Delarosa, M. 28.09.2018). Jones var altså ikke bare en passiv aktør i politikken, men villig til å selv gjøre en innsats for å skape et samfunn hvor rase og etnisitet ikke var viktig, og han fikk stor oppslutning blant fargede i kirken. Samtidig var han opptatt av sosialisme og kommunisme, noe som ikke var uproblematisk i 70-tallets USA. Den kalde krigen med den kommunistiske Sovjetunionen pågikk fortsatt, og den amerikanske regjeringen var aktivt involvert i nedkjempning av kommunistiske regimer som dem i Kina og Vietnam ("Communism Timeline." 09.07.2019). Jones grunnla menigheten som skulle bli Peoples Temple, Wings of Deliverance, i 1950, men menigheten flyttet senere til San Fransisco i frykt for atomkrig. I etterkant av flyttingen begynte rykter om Jones' metoder å spres. Det ble hevdet at Jones var maktsyk og at han selv brukte penger som medlemmene av menigheten tjente. Jones tok da med seg hundrevis av medlemmene i menigheten til Guyana i Sør-Amerika. De bodde i det som ble kjent som Jonestown, en liten by basert hovedsakelig på

landbruk hvor alle beboerne tilhørte Peoples Temple. Menigheten var, etter Jones' egne ord, basert på sosialistiske idealer, og Jonestown skulle være det skinnende eksempelet på dette, en utopi basert på marxisme, uten klasse og rase. På tross av dette skal beboerne ha blitt mishandlet både fysisk og psykisk av Jones, og det å flytte ut ble sett på som uakseptabelt. Jones arrangerte flere øvelser hvor medlemmene lot som de begikk selvmord. På grunnlag av anklagene mot Jones ankom kongressmedlem Leo Ryan Guyana 14. november 1978, men før han og reisefølget hans, inkludert 14 medlemmer av Peoples Temple som ønsket å forlate Jonestown, kom seg på flyet hjem fire dager senere, ble de angrepet av Jones' menn. Ryan og fire andre ble drept. Det var denne hendelsen, og frykten for at informasjonen om den skulle nå de amerikanske autoritetene, som fikk Jones til å iverksette planen om masseselv mord ("Jim Jones" 14.11.2019). Det er uenighet om massedøden november i 1978 var masseselv mord eller massedrap, men i praksis er både det å dø for noen og det å drepe for noen ekstreme handlinger i de fleste sammenhenger og diskurser. Jeg ønsker derfor ikke å problematisere denne delen av saken, men jeg synes likevel det er viktig å belyse dette aspektet av saken.

Kort om Jonestowns «death tape»

I etterkant av Jonestown-massakren har store mengder lydopptak fra Peoples Temple blitt gjort tilgjengelige for allmennheten, samt transkripsjoner av FBI. Jim Jones var en predikant tvers igjennom, og mange av disse lydopptakene er taler han holdt for menigheten sin. Jones var, som mange ledere, karismatisk og det er klart at han betydde svært mye for de flere hundre medlemmene av Peoples Temple som fulgte ham inn i jungelen i Guyana. Den teksten jeg skal ta utgangspunkt i denne diskursanalysen av Peoples Temple er transkripsjonen av det som nå er blitt kjent som «the death tape». Dette er den siste talen Jones holdt for medlemmene av Peoples Temple før tragedien som tok over 900 liv ("The "Death Tape"" 19.07.2019). Jones forteller her om det han hevder skal skje i Jonestown: Et fly skal skytes ned, og en massakre vil inntreffe. Jones oppfordrer dermed medlemmene i Peoples Temple til å selv ta livene sine ("Q042 Transcript, FBI Transcription" 12.03.2019). Tapen er ansett for å være ekte, men er ikke komplett. Flere steder kutter lyden ut, og det er antatt at Jones selv stoppet opptaket ved uttalelser eller protester han ikke ville ha med ("The "Death Tape"" 19.07.2019). Denne analysen er dermed basert på hvordan Jones selv etablerte en diskurs, og ikke nødvendigvis hvordan denne diskursen var i praksis. Fordi jeg siterer teksten ofte for å illustrere poengene mine vil de sitatene uten kildehenvisning i denne analysedelen være de som er hentet herfra ("Q042 Transcript, FBI Transcription" 12.03.2019).

Taleren Jim Jones – sjanger i Jonestowns dødsbudskap

Sjangeren, i dette tilfellet muntlig tale, sier noe om hvordan avsender av en tekst ønsker at teksten skal forstås. Sjanger og de assosierte sjangernormene gir et visst grunnlag for hva vi forventer av en tekst. I en tale er det typisk én avsender som leverer en melding til en gruppe mottakere. Fordi talen er en muntlig form for tekst vil det alltid være en sjanse for at teksten ikke utspiller seg som planlagt. I tillegg vil en tale i mange tilfeller, som dette, ha et publikum som er direkte til stede under talen. I løpet av Jones' tale deltar publikum, både gjennom klapping og svar på det han sier, men også i form av diskusjon, kritikk og lovprisning. Sjangermessig åpner derfor denne teksten til en større mengde inntrykk enn det en skriftlig tekst gjør, og fordi medlemmene av Peoples Temple er aktivt med i utformingen gir teksten grunnlag for en utvidet forståelse av sekten i sin helhet. Måten medlemmene reagerer på det som blir sagt sier noe om hvordan de selv oppfatter den diskursen de befinner seg innenfor. Med tanke på situasjonen teksten oppsto i, er det viktig å tenke over hvordan den kan ha påvirket både Jones og publikummet hans. Jones' plan hadde ikke fungert, og de sto nå ovenfor valget mellom å bli tatt av amerikanske myndigheter eller å selv ta sine egne liv. En slik håpløs situasjon kan utvilsomt påvirke mennesker emosjonelt. Jones, som i årevis hadde bygd opp Peoples Temple og Jonestown, så alt falle fra hverandre denne dagen. Skulle han handle, måtte han gjøre det nå.

Taler er ofte assosiert med en viss grad av viktighet. Selv om det finnes flere forskjellige typer taler, er de vanligvis formet rundt et bestemt formål, enten om det er å gratulere noen med dagen eller å presentere en politisk mening. Talene er også ofte sterkt personlig knyttet til taleren fordi vedkommende i de fleste tilfeller både har skrevet og fremfører teksten selv. Med sin rolle som en karismatisk religiøs og politisk leder er det ikke overraskende at Jim Jones ofte valgte å holde taler. Ved å ha publikum til stede hadde han god mulighet til å formidle poengene sine direkte til tilhengerne sin, et trekk som hjalp ham opptre autentisk og by på seg selv. Retorisk sett styrker dette hans etos. Uten autentisitet, som regnes innunder etos, er det liten sannsynlighet for at Jones ville nådd så mange mennesker som han gjorde, så sjangervalget er sannsynligvis gjort bevisst.

Profeten Jim Jones

Som leder i Peoples Temple var Jim Jones frontfiguren i sekten, og det var han som arrangerte både flyttingen til Guyana og det som er blitt kjent som Jonestown-massakren. Hvem Jim Jones var i sin egen diskurs og menighetsdiskursen i Peoples Temple kan undersøkes gjennom hva han kaller seg selv, og hva andre kaller han. For å få en klar oversikt over dette ønsker jeg

å ta for meg referentkjedene i teksten. En referent er en spesifikk ting i den virkelige verden, utenfor språket, som f.eks. en bestemt person. Referentkjeden beskriver de forskjellige ordene som kan brukes om referenten. Referentkjedene brukes for å gi teksten koherens, eller sammenheng, men de kan også brukes for å forstå en diskurs.

Jones selv plasserer seg som en profet, en tittel som han hadde hatt helt siden menigheten i fortsatt befant seg i USA (“Jim Jones” 14.11.2019). «I’m speaking as a prophet today. I wouldn’t sit up in this seat and talk so serious if I did not know what I was talking about». Store Norske Leksikon beskriver en profet som «en person som mener å motta direkte meddelelser (åpenbaringer) fra en guddom [...]. For å bli anerkjent som profet må også andre tro at det eksisterer en slik forbindelse mellom profeten og guddommen» (“profet” 11.04.2019). Som nevnt tidligere hadde Peoples Temple sitt opphav i en kristen menighet. Kristendommen er en monoteistisk religion med én allmechtig og allvitende Gud. Det at Jones kaller seg profet innenfor en sekt som har sitt utspring i kristendommen betyr i praksis at han erklærer seg ufeilbar. Dette gir ekstra vekt til de utsagnene Jones kom med om hva som ville skje i Jonestown: «Of what’s going to happen here in a matter of a few minutes, is that one of the few on that plane is gonna shoot the pilot. I know that. I didn’t plan it, but I know it’s gonna happen». Han gir her uttrykk for at selv om han ikke har planlagt denne hendelsen, vet han hva som kommer til å skje, og basert på den rollen han har som profet, er ordene hans den ubestridelige sannheten.

De som Jones talte til denne dagen hadde allerede flyttet inn i jungelen med ham, noe som tyder på at de allerede hadde tiltro til ham og hans evner, altså var Jones allerede etablert som profet da han holdt denne talen. Talen er dermed rettet mot et publikum hvor det var liten sannsynlighet for motstand. Jones åpner likevel opp for diskusjon, men ikke fordi han tror han vil endre mening: «Anyone that has any dissenting opinion, please speak ... Yes ... You can have opportunity, but if their children are left we’re gonna have them butchered». Riktig nok lar han medlemmene spørre om det de ønsker, men svarene hans understreker de poengene han allerede har sagt uten at han forandrer synspunkt. Åpenheten for spørsmål handler heller om å forsikre medlemmene om at den fremgangsmetoden han presenterer for dem er korrekt. En av dem som hørte Jones tale denne dagen var en kvinne kalt Christine Miller, og hennes rolle i teksten er interessant fordi hun til en grad går imot det Jones sier, på tross av den mektige posisjonen han holder. Dette tyder på at den diskursen han har innført ikke nødvendigvis oppsluker alle så mye som han kunne ønsket. Christine stiller spørsmålet om det ikke er mulig å gjøre dette på en annen måte; spesifikt spør hun om det ikke er mulighet for at Russland kan

hjelpe dem. I møte med Christines spørsmål og motstand responderer Jones med å høre på forslagene hennes, men han forsikrer henne om at det ikke vil virke: «I will take your call. We will put it to the Russians, and I can tell you the answer now, because I'm a prophet. Call the Russians and tell them and see if they'll take us». Jones viser her igjen fram sin rolle som profet, denne gangen med en kausalkobling, «because», som gjør det eksplisitt klart at han snakker sannheten nettopp fordi han er en profet. Det er en demonstrasjon av den makten han har innenfor diskursen. Jones har ikke behov for å forklare eller argumentere, fordi et av diskursens virkelighetskrav er at han snakker sant. For hvert utsagn Christine kommer med slår han tilbake, men han fratrar henne aldri retten til å tale.

I Peoples Temple ble Jim Jones kalt «dad», far, av medlemmene. Far har i religiøs kontekst en verdiladet betydning fordi det er slik Gud omtales blant annet i kristendommen. På den ene siden vitner det om at menigheten er en familie, og at Jones er en trygg og beskyttende omsorgsperson som kan stoles på, ikke bare en leder. Samtidig har denne navnsettingen av sekten som en familie en annen funksjon. Fordi Jones får den eksplisitte farsrollen er det underforstått at menigheten han leder er hans barn. Jones er den patriarkalske, vise lederen som må beskytte barna sine. En slik forståelse av forholdet gir et inntrykk av trygghet og velvilje, men også hjelpeløshet. Beskrivelsen av Jones som far understreker den makten han har gjennom tittelen som profet; han er den som vet best, og det er dermed ikke noe poeng i å gå imot hans ord. En uidentifisert kvinne i mengden tar seg også tid til å takke Jones for det han har gjort: «I was just thinking about Jim Jones. He just has suffered and suffered and suffered. He is the only god and he don't even have a chance to enjoy his death here». Utsagnet blir møtt med klapping og jubel. For Peoples Temple har Jones vært en leder som har gitt alt for dem, men likevel blitt urettferdig behandlet av verden. At sekten knyttes sammen som en familie, bygger lojalitet til Jones samtidig som den farsrollen han påtar seg gir ham mye makt over medlemmene.

Hvem var Jim Jones? «Prophet», «Father», «Dad» og «the only God» er alle tekstreferenter i Jones' referentkjede. Profet kaller han seg selv, men de andre navnene får han fra andre medlemmer i Peoples Temple. For en utenforstående er Jones ingen av disse tingene, han er en maktsyk manipulator som egoistisk tar med seg andre i døden. Den Jim Jones vi kjenner til i dag, med historien og overlevende som våre kilder, er ikke den Jim Jones hans lojale etterfølgere kjente. Det at Jones kan både gi seg selv tittelen som profet og bli kalt far og gud uten at det blir stilt spørsmål om det, sier oss at den situasjonen og den diskursen denne siste talen ble gitt i var preget av overenstemmelse. De forskjellige tekstreferentene gir et bilde på

en religiøs og patriarkalsk leder, og de forskjellige tekstreferentene står ikke i konflikt med hverandre, med unntak av kanskje «prophet» og «God». Likevel er det en religiøs tematisk sammenheng her som plasserer Jones på et høyere nivå enn det vanlige folk er. Samtidig som denne maktposisjonen alltid er aktiv beskriver Jones også seg selv som «the best friend you'll ever have» til Christine. På tross av stillingen sin viser han til et intimt forhold med sektmedlemmene og byr dermed på direkte kontakt med det hellige. Autoriteten hans kommer ikke bare fra hvor religiøst signifikant han er, men fordi han fremstiller seg selv som en far og venn, og med dette etablerer han velvilje, etos. Jones' rolle er som en mektig religiøs patriark, og med dette er han etablert som den høyeste autoriteten på jord, samtidig som han ser ut til å ønske et ekte personlig forhold til dem som følger ham. I møte med en slik makt blir alt annet uviktig for de troende i Peoples Temple.

Gjennom ordbruken som angår Jones i dette lydklippet er det tydelig at han har en maktposisjon som ikke kan utfordres. Christine Miller, som går frem med ønsket om å finne en måte å overleve på, blir møtt med aggresjon av de andre medlemmene. Jones' posisjon som leder er såpass sterk at det å gå imot ham strider mot den diskursen som var etablert i Peoples Temple. Diskursen hviler på hans rolle som profet, men også det intime forholdt han hevder å ha til medlemmene.

Peoples Temple og verden utenfor

På samme måte som mennesker på utsiden av sekter ofte setter opp et skille mellom medlemmene i sekten og resten av omverdenen, viser Jones også til dette skillet, men ikke i en negativ forstand. Som en sekt bygget på en menighet, og basert på Jim Jones som åndelig leder og profet, hadde Peoples Temple det de så på som en forståelse utenom det vanlige og menneskelige. Jones snakker om volden og smerten på jorden, «the worldly kingdom», en kategorisering som understreker dette. Å dø er ikke slutten, men er heller frihet fra en verden som ikke er klar til å forstå dem. Jones' mål med den siste talen han holdt for Peoples Temple var å overbevise medlemmene om å ta livene sine. For at dette skulle være mulig, var det nødvendig for han å gjøre selvmord til det beste alternativet satt opp mot å bli konfrontert med krefter utenfra, og det er denne delen av argumentasjonen jeg ønsker å ta opp i denne delen av analysen.

Forholdet mellom Peoples Temple og verden utenfor var preget av sektens minoritetsstatus, noe som ga Jones grunnlag for å danne en klar inngruppe og utgruppe i talen. Sekten var, som nevnt, basert på sosialistiske idealer med utgangspunkt i kommunismen. Situasjonen var spent. Flyttingen til Guyana vitner om vanskelige forhold i hjemlandet, og også den første

flyttingen innenfor statene var basert på frykten for atomkrig. Samtidig er det verdt å merke seg hvem som var medlemmer av Peoples Temple. Tall hentet fra en demografisk analyse publisert i 2017 viser at rundt 70% prosent av de som bodde i Jonestown var svarte, 25% var hvite og de siste 5% var av annet og/eller blandet opphav (Moore, 06.03.2019). Jones var klar over dette. I talen påpeker han dette om avhopperne: «Mostly white people, mostly white people walked». Jones tar i bruk en dreining som forsterker minoritetsstatusen, noe som implisitt forteller om en omverden som ikke vil akseptere dem. Han gir makt til denne minoriteten, samtidig som han erklærer seg som en del av den: «Are we black, proud and Socialist, or what are we?» Jones brukte minoritetsstatusen i Peoples Temple til å gjøre verden innenfor Jonestowns murer bedre, og verden utenfor mye, mye farligere. Det er viktig å tenke over kulturkonteksten når vi ser tilbake på Peoples temple. Rasisme og skepsis mot kommunismen var begge utbredt i USA på 70-tallet, sannsynligvis i enda større grad enn nå. Jones hadde derfor et godt grunnlag til å etablere en håpløs situasjon da medlemmer begynte å søke ut av sekten. Forsterkelsen av minoritetsstatusen og farene utenfor er et eksempel på diskursivt arbeid. Diskursivt arbeid handler om å konstant arbeide for at de virkelighetskravene og re-presentasjonene som diskursen hviler på skal oppfattes som naturlige og selvsagte slik at diskursen oppleves som virkelig og naturlig (Børresen, Vanvik, & Økland 2019, s. 292). Et av virkelighetskravene innenfor Jones' diskurs var at verden var utenfor var farlig, og frykten for utsiden holdt medlemmene inne og diskursen lukket. For å opprettholde dette var det nødvendig for Jones å gjenta disse farene slik at ordenen forble den samme. Når avhopperne overlevde angrepet på Leo Ryan, ble det tydelig for Jones at Jonestown ikke lenger kunne holde seg unna de amerikanske myndighetene, og han satte i gang planen om selvmord. At medlemmene i Peoples Temple var fundamentalt forskjellige fra omverdenen var et virkelighetskrav i Jones' diskurs, og forestillingen om menigheten som rettleidet og hellig var konstant balansert opp mot den verdslige omverdenen. Jones' retorikk er derfor bygget på et oss-dem topos hvor valget stod mellom ham og omverdenen.

Skylden lå, ifølge Jones, ikke bare hos myndighetene og omverdenen som ikke kunne akseptere ham og hans folk, men også, kanskje aller mest, hos avhopperne fra Peoples Temple. Allerede i innledningen blir dette klart: «a handful of our people, with their lies, have made our life impossible [...] some have stolen children from others and then seek right now to kill them because they stole their children,». Det å søke ut av Jonestown var et svik mot det fellesskapet de hadde arbeidet for, og etter Jones' dreining var dette den utløsende årsaken til drapet på kongressmedlem Leo Ryan, som igjen ble årsaken til Jonestown-massakren.

Spesifikt nevner han Timothy Stoen. Stoen var advokat og et eksmedlem av Peoples Temple. Som medlem av sekten hadde han signert under på et affidavit om at Jim Jones var faren til den 6 år gamle sønnen John Victor Stoen, men etter hvert forlot han sekten, ett år etter at barnets mor, ekskona Grace Stoen, hadde gjort det samme. Dette ble starten på en kamp om foreldretten til John Victor, men de fikk ham aldri ut av Jonestown. Gutten var en av de som døde i massakren (“The Custody Battle for John Victor Stoen and Its Fallout” 15.03.2019). Timothy Stoen var en trussel for Jim Jones fordi han brakte lys over Peoples Temple og åpnet dermed for innblanding fra utsiden. Fordi han førte rettsaker mot sekten var det bare et spørsmål om tid før de amerikanske myndighetene ble involvert. Etter alt det diskursive arbeidet Jones hadde gjort for å opprettholde forestillingen om den ondskapsfulle omverdenen var den oppmerksomheten farlig. Det at han gikk så hardt inn for å omtale avhopperne som kidnappere, svikere og mordere er også et eksempel på diskursivt arbeid fordi overgangen fra å være på innsiden til å befinne seg på utsiden fremstod som en endring av moral. Ved å forlate sekten hadde disse menneskene sveket Jones, og med det også sviktet Peoples Temple.

Revolusjonært selvmord

Talen fra «the death tape» markerte det punktet hvor den diskursen som rådet i Peoples Temple enten falt fra hverandre eller viste seg som fullkommen. Den var Jim Jones’ appell til medlemmene om å ende sine egne liv for å følge han, deres profet og far, inn i døden. «If we can’t live in peace then we must die in peace» sier Jones. Gjennom talen blir alvorlighetsgraden av situasjonen som Peoples Temple nå befant seg i presentert gjennom Jones’ egne ord. Stillingen hans som profet understreker at det han forteller er sannheten.

Døden i seg selv beskrives med mange forskjellige ord, og når man setter dem frem i en referentkjede er det lett å finne likehetstrekkene. «It’s not to be feared. It is not to be feared. It’s a friend, it’s a friend,» forteller Jones. Et medlem som tidligere har jobbet som terapeut forteller om å hjelpe pasienter gjennom døden i tidligere liv. Han beskriver det som «that step to the other side», noe Jones sier seg enig i og tar i bruk selv. De metaforene og similene Jones tar i bruk avvæpner døden. Den er ikke vond, men er heller en overgang til en fredstilstand. Fred er noe Jones snakker mye om. Konfrontert med spørsmålet om barna virkelig må dø, svarer Jones at «they deserve peace». Freden, som skal oppnå gjennom den selvvalgte døden, stilles opp som en motpol mot livet og den massakren Jones mener venter dem: «If we can’t live in peace then we must die in peace».

Å skille mellom hvilke utsagn og fakta som handler om døden, fellesskapet eller Jones er vanskelig fordi alt ender opp med å knyttes til Jones og den virkeligheten han presenterte for

medlemmene. Et av poengene som Jones gjentar flere ganger er at det ikke er mulig for dem å skille seg fra det som hadde hendt, i dette tilfellet mordet på kongressmedlem Leo Ryan. «There's no way to detach ourselves from what happened today» er en del av Jones' åpning, og mens han argumenterer med Christine: «But I cannot separate myself from the pain of my people. And you can't either, Christine, if you stop to think of it. You can't separate yourself. We've walked too long together». Peoples Temple, som fellesskap, er knyttet til hverandre og til Jones. Det et medlem gjør, påvirker alle. «Tired of people's lives in my hands and I certainly don't want your life in my hands and I'm going to tell you, Christine, without me, life has no meaning. ... I'm the best friend you'll ever have». Å være noens beste venn kommer med forpliktelser. Vennskap er et personlig og dypt emosjonelt forhold som trenger innsats fra begge sider for å opprettholdes. Da Jones kaller seg Christines beste venn, på tross av uenighetene de har hatt, gir han henne et personlig ansvar for å handle på en måte som tar hensyn til ham, som hennes venn. Jones legger et ansvar på medlemmene av sekten hans. De har ansvaret for å ta det valget han gir dem; et villig revolusjonært selvmord, eller en massakre utført av mennesker som ikke har noe annet enn hat å tilby dem. Hvilket valg han ønsker at de skal ta, er tydelig: «without me, life has no meaning». I et fellesskap han selv har bygget opp og opprettholdt, med medlemmer han selv har rekruttert, er Jones blitt det ubestridde midtpunktet i diskursen. Han er blitt premisset for et godt liv, og forsvinner han, er det ingen håp igjen. «There's, there's no point, there's no point to this. We are born before our time. They won't accept us» sier Jones, noe som bidrar til å opphøye gruppens posisjon samtidig som verden utenfor blir sett på som preget av uvilje og manglende evne til aksept. Utover talen ber Jones «please get us some medication». I dette tilfellet referer han til blåsyren som tok livet av medlemmene. Medisin vil for utenforstående oppfattes som en eufemisme, fordi Jones legger skjul på døden, men samtidig er ikke dette nødvendigvis riktig innenfor Jones' diskurs. Hvis døden er et mål, vil det som fremskynder døden være et virkemiddel, i dette tilfellet medisin. Mens barna som er til stede får i seg medisinen, forsikrer Jones om at de ikke gråter av smerte. Dette skal være en død uten lidelse. Jones etablerer klart og tydelig at det ikke er døden som er problematisk, men livet i en verden som ikke klar til å ta imot dem.

Måten Jones omtaler det som skal skje på er interessant fordi han gjennom talen både forneker og bekrefter at dette er selvmord. Han avslutter talen slik: «We didn't commit suicide. We committed an act of revolutionary suicide protesting the conditions of an inhumane world». Ved å kalle det revolusjonært selvmord, og tilfører dermed noe meningsfylt

til døden. Det å ta sine egne liv er ikke bare noe som skal redde Peoples Temple fra den onde verden utenfor, men noe som skal ha betydning, en slags martyrdød for en menighet i verden de ikke hørte til i. Ordet revolusjon kan også forstås i sammenheng med de sosialistiske og kommunistiske røttene til Peoples Temple. Kommunismen i seg selv er en revolusjonær ideologi fordi den krever at kapitalismen, det systemet som store deler av verden har fulgt i århundrer, erstattes. Den revolusjonære vinkelen gir døden mening, samtidig som Jones fremstiller den som ærbødig: «So my opinion is that we be kind to children and be kind to seniors and take the potion like they used to take in ancient Greece, and step over quietly because we are not committing suicide. It's a revolutionary act». I møte med døden sier en av medlemmene «it's been a pleasure walking with all of you in this revolutionary struggle. No other way I would rather go than to give my life for Socialism, Communism and I thank Dad very, very much». Selv om Jones ut fra samtalen med Christine Miller uttrykker at «she has as much right to speak as anybody else» forteller måten han anser avhopperne på oss implisitt at Jones ønsker å ta med seg resten av sekten i døden. Virkeligheten, slik Jones presenterer den, vil uansett ende i død, og han oppfordrer derfor medlemmene til å selv ta valget om å ende sine egne liv og bli med i revolusjonen. Jones' dreining av situasjonen setter ham i sentrum som en frelser. «For months I've tried to keep this thing from happening but I now see it's the will ... it's the will of Sovereign Being that this happened to us». Her presenterer han det som skal skje som skjebne, altså er selvmordet ikke bare en revolusjon, men også en hellig handling. Jones gir selvmordet mening og ære, og det blir en motpol til den voldelige døden han sier vil inntreffe hvis ikke medlemmene selv tar valget: «soon we'll have no choice. Now we have some choice».

Dette er en tekst presentert av en mann og et fellesskap som holder på å miste alt, og den er Jim Jones appell til medlemmene om å vise ham lojalitet og gå med ham i døden. Sentralt for dette er Jones selv, men også hvordan han re-presenterer situasjonen i et lys som gjør masseselvmordet ærefullt, men også til det minst smertefulle valget. Virkelighetskravene i teksten står og faller på Jim Jones fordi han som åndelig leder og profet definerer virkeligheten gjennom hans representasjon av den. Peoples Temple som en sammensatt minoritet presses av forpliktelser både til hverandre og til Jones. Ved å konstant gjøre det klart at verden utenfor aldri vil akseptere dem, både gjennom å idealisere sekten og hvordan han representerer omverdenen og svikerne som ble en del av den, skaper Jones et bilde på situasjonen som gjør selvmord til det beste av to mulige utfall. Det blir både en utvei fra den massakren Jones advarer om og en hellig revolusjon: Valget mellom en meningsløs eller en meningsfull

død. Diskursen i Peoples Temple var Jim Jones' arbeid. Han lovet en utopi til dem fulgte ham til jungelen i Guyana, og da han forsto at hans makt skulle ende, tok han med seg over 900 mennesker inn i døden. Profetrollen ga ham makt til å definere virkeligheten til dem av medlemmene som virkelig trodde på ham, og den makten han hadde både formelt og personlig ledet flere inn i døden. Hvor mange Jones overbeviste om å ta livet sitt og hvor mange som ble drept er usikkert, men situasjonen i Jonestown tyder likevel på en veletablert mentalitet med frykt for omverdenen og tro på det kommunistiske fellesskapet de befant seg innenfor. Det at over 900 mennesker fulgte Jones inn i jungelen i Guyana, er nok til å bevise hvilken makt han hadde. De delene av talen som er en del av «the Jonestown death tape» viser Jim Jones som en mann som greide å gjøre seg selv til midtpunktet i livet i Peoples Temple, og med det i tankene er Jones selv virkelighetskravet i denne sektdiskursen.

Analyse: Heaven's Gate

Introduksjon av teksten

Når Peoples Temple diskuteres i media er det ofte én bestemt sekt som trekkes fram i sammenheng med Jonestown-massakren, nemlig Heaven's Gate. I likhet med Peoples Temple har Heaven's Gate blitt kjent etter et masseselv mord. Sekten, som ble opprettet av Marshall H. Applewhite og Bonnie Nettles, var bygget på troen på UFOer. Teologien blandet kristen tro med nyreligiøse strømninger. Applewhite og Nettles, som møttes i 1972, hevdet at de to var de to vitnene nevnt i Johannes Åpenbaring i Bibelen ("Heaven's Gate" 07.10.2013). De tok på seg flere navn, hvorav de siste var henholdsvis Do og Ti, og i 1975 begynte de reise rundt i USA for å rekruttere tilhengere. (Theroux 2006, s.208). De som meldte seg inn i Heaven's Gate holdt seg på utsiden av samfunnet mens de tok del i fellesskapet innenfor sekten. Som medlem tok man avstand fra det menneskelige, og man skulle ikke identifisere seg med sin egen kropp, som ble beskrevet som et fartøy. Medlemmene skulle holde seg rene og forbli i sølibat. Noen brukte piller for å holde hormonene under kontroll, mens åtte av medlemmene, inkludert lederen Applewhite, oppsøkte legehjelp for å kastrere seg (ibid. s. 208). Jorda ble sett på som en hage hvor sjeler kunne vokse før de eventuelt ville bli plukket opp av et romskip, men etter at Nettles døde uten å bli hentet opp, ble denne delen av teologien endret: Overgangen kunne nå skje uten et fysisk romskip til stede. Da spekulasjon om at kometen Hale-Bopp, som skulle passere Jorda våren 1997, var fulgt av et romskip oppstod, begynte sekten å forberede seg på å forlate jorden (ibid. s. 215-216). Resultatet ble masseselv mordet som gjorde Heaven's Gate historisk. 39 medlemmer ble funnet døde i et hus i Santa Fe, med identiske klær og lilla sjal som dekket ansiktene deres. Selvmordet var godt

planlagt. Medlemmene hadde fulgt en bestemt plan hvor de hjalp hverandre å dø, og selvmordene var spredt over tre dager. Etter å ha inntatt fenobarbital, alkohol og hydrokodon, sannsynligvis sammen med eplesaus eller pudding, tredde medlemmene plastikkposer over hodene sine slik at de ble kvalt (Hafford 24.03.2017). I likhet med Peoples Temple er det mye materiale tilgjengelig fra Heaven's Gate. Mange av medlemmene tjente penger på koding av nettsider, og Heaven's Gate hadde også sin egen nettside (heavensgate.com) som fortsatt er tilgjengelig i dag (Theroux 2006, s. 216). Teksten jeg har valgt å ta utgangspunkt i er en pressemelding skrevet i anledning selvmordet med tittelen «HEAVEN'S GATE "Away Team" Returns to Level Above Human in Distant Space». Teksten er hentet fra sektens egen nettside. Sitater i denne analysedelen som ikke har kildehenvisninger er hentet fra denne pressemeldingen ("HEAVEN'S GATE "Away Team" Returns to Level Above Human in Distant Space" 22.03.97).

Sjanger og innhold

Heaven's Gate hadde planlagt det som skulle skje ned til den minste detalj, og det at de selv skrev en pressemelding til media vitner om dette. Teksten har som formål å informere om hendelsen som har funnet sted og tanken bak den, men i tråd med sjangeren er den skrevet fra et bestemt synspunkt, nemlig sektens. En pressemelding er en slags instruksjon til media om hvordan de skal omtale en sak. Teksten sørger selv for å gjøre sjangeren klar i introduksjonen:

To be issued to the News Media

By the time you read this, we suspect that the human bodies we were wearing have been found and that a flurry of fragmented reports have begun to hit the wire services. For those who want to know the facts, the following statement has been issued.

Som introduksjonen nevner inneholder denne pressemeldingen det som avsender beskriver som sannheten, og den er direkte adressert til nyhetsmedia. Dette er i stor grad diskursivt arbeid, fordi tekstens formål tydelig er å opprettholde diskursen. Gjennom å fremstille pressemeldingens innhold som fakta, og med det ubestridelig sannhet, ønsker den å forsikre seg om at sektens virkelighetskrav forblir. Selv om flesteparten av Heaven's Gates medlemmer var døde da denne teksten ble publisert, hadde de et ønske om å bevare diskursen og formidle sin egen sannhet. Det er mulig at de var klar over hvordan media ville spekulere over dødsfallene deres og ønsket å selv ha første ord i saken som ville oppstå, enten for å roe ned befolkningen eller for å selv beskytte ryktet sitt mot uriktige tolkninger. Uansett er teksten en kilde direkte fra sekten selv, upåvirket av hva enn medieysteri saken førte til, og den er derfor svært verdifull som en kilde uten spekulasjon eller latterliggjøring.

Kortfattet handler pressemeldingen om at medlemmene av Heaven's Gate har returnert til «the Level Above Human [...] what your religious literature would call the Kingdom of Heaven or the Kingdom of God». Her knyttes den kristne troen, som er mer allment akseptert, opp mot troen i Heaven's Gate. Passasjen viser til to forskjellige dreininger på de samme religiøse konseptene. På slutten har avsenderen også lagt til «Some relevant scriptures» som består av forskjellige vers hentet fra Bibelen. Heaven's Gate forsøker å skape forståelse for deres egen tro, som på flere måter var basert på kristendommen, ved å knytte den opp til en mer akseptert diskurs. For å gjøre dette tar de utgangspunkt i de rammene som har likhetstrekk mellom de to trossamfunnene og deres tilhørende diskurser. Samtidig sier dette implisitt at resten av verden misforstår det Heaven's Gate har forstått. Det den religiøse litteraturen kaller «the Kingdom of Heaven» eller «the Kingdom of God» er egentlig «the Level Above Human». Pressemeldingen forklarer at kroppene deres, som de kaller «vehicles», bare var midlertidige, og at den eneste måten å selv komme til «the Level Above Human» er ved hjelp av en representant sendt til jorden. De gir også instruksjoner om hvordan man kan selv kan oppnå dette. Teksten er klart skrevet fra sektens eget perspektiv; de religiøse aspektene blir regnet som selvfølgelige. Som i mange andre religiøse diskurser er det ikke rom for tvil eller for at andre sannheter finnes.

Terminologi i Heaven's gate

Noe som med en gang skiller seg ut i tekstene som er tilgjengelige fra Heaven's Gate er den omfattende terminologien medlemmene brukte. I denne spesifikke teksten forklares en del av uttrykkene, som tidligere nevnte «the Level Above Human», ettersom den er ment for utenforstående. Terminologien gir et klart bilde av den diskursen som Marshall Applewhite og hans felles medlemmer tok del i, og hvilket menneskesyn som rådet der. Ordene, som «vehicle» i stedet for kropp og «exited» i stedet for døde, passer bedre innenfor en ikke-levende diskurs enn en menneskelig en, og dette er ikke tilfeldig. Terminologien reflekterer et av hovedpunktene innenfor læren i Heaven's Gate; å unngå det menneskelige. I den delen av pressemeldingen som omhandler hvordan man selv kan oppnå det såkalte neste nivået er kravet dette: «You must leave everything of your humanness behind. This includes the ultimate sacrifice and demonstration of faith -- that is, the shedding of your human body». Det som er godt og hellig for Heaven's gate, kan ikke forenes med en menneskelig eksistens. I det hele merkes en viss misnøye med menneskeheten i seg selv. I forklaringen av gruppens oppdrag på jorden har pressemeldingen dette å si: «The task was not only to bring in information about that Evolutionary Kingdom Level Above Human, but to give us the

experience of working against the forces of what the human evolutionary level, at this time, has become». At en del av oppdraget var å arbeide mot hva det menneskelige nivået har blitt, forsterker igjen tanken om at det menneskelige og det hellige eksisterer som motpoler.

Medlemmene er skuffet over menneskeheten og hvor den nå befinner seg, og dette reflekteres i det man vet om livet i Heaven's Gate. Det var forventet at medlemmene i stor grad meldte seg ut fra samfunnet og heller valgte å tilbringe sammen tiden med andre medlemmer. Dette er en diskurs hvor man klart skiller seg fra det som blir ansett som menneskelig. Det som media kalte et selvmord, kaller medlemmene selv en «exit». De forlater kroppene og jorden for å igjen returnere til hjemmet sitt.

«Exit» - om det omverdenen kaller døden

Pressemeldingen problematiserer aldri døden, fordi medlemmene i Heaven's gate, etter sin egen tro, ikke døde. Det er en «exit», nødvendig for å komme seg bort fra det menneskelige nivået. Basert på terminologien forstår vi at disse medlemmene allerede fjernet seg fra menneskeligheten sin. Om det som omverdenen har beskrevet som et rituellet selvmord, beskriver pressemeldingen noe helt annet: «Now it was time for us to leave those bodies (vehicles) -- bodies that we borrowed for the time we were here (by previous arrangement) for this specific task». De hadde ingenting å frykte, bare en hjemkomst å glede seg til. Bruken av ordene som «vehicles» og «exit» istedenfor død, bidro til en dehumanisering av medlemmene. I de fleste diskurser er dehumanisering negativt, men en av rammene diskursen i Heaven's gate hvilte på var at det menneskelige ikke var godt. Å skille seg fra menneskeheten er ikke noe negativt i denne diskursen fordi det å være menneske ikke blir fremstilt som et ideal, men som en utfordring. Samtidig oppfattes dette som en naturlig ende på livet. De har gjennomført oppgaven sin og gjort seg fortjent til å returnere til en bedre verden. Medlemmene i Heaven's gate var overbevist om at de ikke var mennesker, og de hadde derfor ingen grunn til å tro at de fungerte på samme måte som det mennesker gjør. De planla hvordan de skulle dø for å så gjennomføre dette uten problemer, noe som får det til å virke som alt dette ble gjort med tro, ro og uten frykt. For medlemmene var dette ikke slutten, men begynnelsen på et nytt liv i en verden hvor de virkelig hørte hjemme.

Livet i Heaven's Gate var tilbragt i troen på at Jorda ikke var deres hjem, og når sjansen bød seg på å reise, gjorde de det uten problemer. Det unike er at sekten så ut til å være klar over hvordan media ville oppfatte dem, og dermed utga denne pressemelding, ment for å få ut det de selv beskriver som den faktuelle sannheten. For Heaven's Gate var kollektivet og den

hjemreisen de skulle dra på det viktigste, noe som ble forsterket av den misnøyen de kjente på ovenfor det menneskelige. Med å bryte vekk fra det som ble ansett som menneskelig både i ord og handling, fikk Heaven's Gate en kollektiv identitet som sent vil glemmes. Roen de viste gjennom planleggingen og utførelsen av selvmordet forblir et testament til den urokkelige troen de hadde på seg selv og sin rolle.

Sekt og meningen med livet – en drøfting

De trossamfunnene jeg har sett på i denne oppgaven er ganske allment kjent som sekter. De kombinerer mesteparten av de kjennetrekke som er allment assosiert med sektbegrepet, kanskje spesielt fordi disse to er såpass ekstreme tilfeller. Poenget med denne oppgaven er ikke å definere disse gruppene som sekter, fordi de fleste allerede akseptere dette. Det er viktigere å ta for seg hva som gjør dem til sekter, hvorfor slike sekter oppstår, og hvilke trekk vi kan identifisere i disse diskursene. I denne delen ønsker jeg, i lys av teorier om tradisjon, modernitet og postmodernitet, å drøfte de trekkene som kan observeres i sekter og vurdere hvorvidt de passer innenfor en tradisjonell, moderne eller postmoderne forståelsesform, for så vurdere om disse trekkene også er relevante i samfunnet ellers. Ved bruk av forståelsesformene, som kan fungere som et felles tolkningsgrunnlag for et mangfold av diskurser som ellers er svært ulike hverandre, ønsker jeg å få en bedre forståelse av hvordan sekter oppstår og opprettholdes.

Litt om tradisjon, modernitet og postmodernitet

Diskurs handler om de «brillene» man ser verden gjennom, og det er derfor nyttig å ta i bruk teori som omhandler i det store linjene i menneskelig forståelse av omverdenen. Noen av de begrepene som ofte brukes i slike sammenhenger er tradisjon, modernitet og postmodernitet. Disse begrepene kan brukes på to forskjellige måter; på den ene siden representerer de kulturhistoriske tidsepoker, og på den andre beskriver de tre forskjellige forståelsesformer. Det er sistnevnte som er mest relevant innenfor analyse. De to forskjellige måtene å bruke begrepene på er til en viss grad knyttet til hverandre fordi man finner likhetstrekk mellom tidsepokene og forståelsesformene med samme navn. Den viktigste forskjellen er at vi kan finne trekk av de ulike forståelsesformene også utenfor de tilsvarende tidsepokene. Det er sjeldent at forståelsesformene finnes i helt rene former, og de fleste vil ha holdninger og verdier som er preget av alle de tre formene. Likevel er det noen grupper hvor en av forståelsesformene har større innvirkning på diskursen enn de to andre, og jeg vil hevde at mange sekter havner i denne kategorien. De to sektene jeg har tatt for meg, Peoples Temple og Heaven's Gate, er begge preget av spesielt mange holdninger og strukturer som kan

knyttet opp til en tradisjonell forståelsesform, og jeg tror dette er en del av tiltrekningsevnen deres. For å drøfte dette er det viktig å først ha for seg kjennetrekningene på disse forståelsesformene.

Passer sekter inn i det vi kaller tradisjonell forståelsesform? For å svare på dette, er det lurt å se på noen av de viktigste kjennetrekningene i tradisjon som forståelsesform og på hvilke måter disse skiller seg fra moderne og postmoderne perspektiv. For utenforstående er det ofte vanskelig å forstå hvorfor noen velger livet i en sekt. Mennesker er sosiale skapninger, og det er ganske allment godtatt at mennesker har et behov for å være del av sosiale fellesskap. En sekt tilbyr et sosialt fellesskap som på mange måter er enkelt å finne seg til rette i. Alle har det samme religiøse grunnlaget og følger den samme lederen og de samme reglene. Samtidig får man en rolle som medlem, man finner tilhørighet. Dette er en tilhørighet med faste koder og et bestemt hierarki. To av hovedtemaene i teori basert på forståelsesformene tradisjon, modernitet og postmodernitet er kunnskapssyn og menneskesyn (Børresen, Vanvik, & Økland 2019, s. 213). Kunnskap i denne formen for teori defineres etter hvem eller hva som er sisteinstansen. Sisteinstansen beskriver de urokkelige sannhetene som aldri vil forandre seg. I tradisjonell og moderne forståelsesform er sisteinstansen henholdsvis guden og den menneskelige fornuften. Den tradisjonelle forståelsesformen er dermed preget av faste og uforanderlige sannheter som igjen fører til vedvarende kunnskap. Kunnskapen skal bevares og overføres videre gjennom generasjonene. Den moderne forståelsen legger derimot vekt på at kunnskapen skal oppsøkes og tolkes ved hjelp av den menneskelige fornuften (ibid. s. 208). Den tradisjonelle forståelsen av mennesket er bygget på ideen om at mennesket defineres ut fra det kollektivet de er en del av. Identiteten er summen av de kollektivene man tar del i. Den moderne forståelsesformen tar mennesket ut av kollektivet for å sette lys på individet. Det var først da moderniteten begynte å slå rot at identiteten ble et spørsmål, ikke en merkelapp. Identiteten ble ansett som fast og livslang, men man hadde selv ansvaret for å oppdage den. Den postmodernistiske oppfatningen av identitet er at mennesket ikke har én enkelt identitet, men flere roller som må balanseres (ibid. 210-212). Den postmodernistiske forståelsesformen peker på språket som sisteinstansen når det kommer til kunnskap. Kunnskapen er konstruert, og det finnes ikke en universell sannhet (ibid. s. 209). Tradisjon er preget av videreføring av kunnskap og en fast identitet, moderniteten av søken etter kunnskap og identitet og postmodernismen av tanken om at verken identitet eller kunnskap er fast.

Tradisjon og mening i Peoples Temple og Heaven's Gate

Tradisjonell forståelsesform er knyttet opp til klare hierarkiske samfunn, og grunnlaget for denne inndelingen er at den som er på toppen av hierarkiet er kilden til kunnskap, eller har direkte kontakt med det hellige som gir dem denne kunnskapen. I praksis betyr det at den som har den høyeste stillingen i det tradisjonelle fellesskapet er ufeilbar. Dette er ikke nødvendigvis unikt for sekter, derimot er det flere trossamfunn som fungerer på lignende måter, med en eller flere ufeilbare guder som idealet for hvordan mennesker skal handle. Den tradisjonelle forståelsen av kunnskap er derfor forankret i mange religioner, men likevel finnes det mange forskjellige tolkninger av for eksempel Bibelen. Mens noen er fundamentalister som tolker Bibelen direkte, mener andre at man må ta hensyn til tiden den ble skrevet i. Det som derimot pleier å gå igjen i sekter er at lederskapet er lite, ofte med bare en leder, som har direkte kontakt med det hellige eller selv er hellig. I slike tilfeller vil da sektlederen være sisteinstansen, og dette gir dem enorm makt over livet til tilhengerne deres. Jim Jones og Marshall Applewhite ble begge sett på som ledere i direkte kontakt med det hellige, noe som gjorde dem til sisteinstansen i de diskursene de bygde rundt seg selv. I motsetning til mange andre religioner var det dermed ingen rom for forhandling eller tolkning av det som ble sagt. Dette var kunnskap som ble tildelt dem direkte og i samtiden.

Forståelsen av mennesket, eller identiteten, har de fleste steder beveget seg langt fra tradisjonens definisjon på mennesket som del av et kollektiv. Spesielt i rikere, industrialiserte samfunn har mennesker nå i større grad mulighet om å ta valg angående sine egne liv. Man trenger ikke lenger å bli på den samme plassen hele livet og overta arbeidet foreldrene gjorde. I møte med de nye mulighetene har også identiteten blitt et viktig tema. Et søk på 'self help books' på Amazon gir i skrivende stund over 100 000 resultater ("self help books"). Vi befinner oss i en tid hvor det å simpelthen «være» ikke blir sett på som godt nok. Det handler om å finne seg selv og finne sitt potensial, og ikke minst å finne sin plass i verden. Moderniteten brakte med seg friheten til å ta valg i eget liv, men denne friheten i like stor grad et krav om å skape mening i sitt eget liv. Identiteten ble et slags oppdrag, ikke noe man ble gitt. Resultatet ble at mening ikke lenger var en garanti, men likevel ble tillagt en stor grad av viktighet. Identiteten kan på det viset være strevsom, og med tanke på dette er det godt mulig at noen ønsker seg frihet fra kravet om å skape sin egen identitet.

Medlemmene av Heaven's Gate levde og døde i troen på at de var utvalgte. De tilhørte en annen verden enn den de befant seg i, en verden uten den smerten og ondskapen som de opplevde jorden. I å forlate denne verden avsluttet de de arbeidet sitt samtidig som de

oppfylte en viktig plikt. Heaven's Gate valgte bort den skuffende menneskeheten mot et liv i sitt hjem på nivået over det menneskelige. Også i tiden før fikk de muligheten til å være del av et fellesskap av mennesker som delte troen og verdensforståelsen deres. Sekten ledet dem inn i døden, men den ga også tilhørighet. Tanken om at de var ment for en bedre verden, og at i å nå dette fullførte de et viktig arbeid, var meningsgivende. I å avstå fra det menneskelig utførte de et arbeid ment for spesifikt dem, og gjennom Applewhite hadde de tilgang til det hellige. Medlemmene døde fordi det ga mening. Det var veien de måtte ta for å endelig komme hjem. Heaven's Gate var et kollektiv og en identitet. Nettsiden har en liste av forskjellige ugjerninger, med eksempler som «Trusting my own judgment - or using my own mind», «Staying in my own head, having private thoughts, not staying open with my partner – separateness» og «Putting myself first, wanting my own way, rebelliousness – selfishness» (“Major Offenses and Minor Offenses” 1988). Medlemmene skulle altså ikke skille seg ut fra de andre, og stole fullt og helt på det de ble fortalt. Det finnes ingen identitet utenfor kollektivet, og heller ingen som kan utfordre kunnskapen fra lederen. På både kunnskaps- og identitetstenkingen passer Heaven's Gates teologi svært godt med den tradisjonelle forståelsesformen.

De av medlemmene i Peoples Temple som begikk selvmord i Jonestown gjorde det i protest og i tro på at det var den mest ærverdige og humane måten de kunne ende livene sine på. Samtidig var det en revolusjon. Medlemmene identifiserte seg med målene til Jim Jones, en kommunistisk revolusjon og integrering av mennesker uansett hvor de kom fra. Kollektivet var også her viktig. I likhet med Heaven's Gate og mange andre sekter levde medlemmene av Peoples Temple i troen på at de var de rettlejede, ikke bare religiøst, men også ideologisk.

Marshall Applewhite og Jim Jones greide begge å etablere mening i medlemmenes liv, og kanskje var det nettopp det de gjorde for seg selv også. Vi kan, så klart, aldri vite helt sikkert hva de to ønsket å oppnå med trossamfunnene de grunnla, eller hvorvidt de selv trodde på det de talte om. Vi vet nå at Jim Jones selv var ateist, men det undergraver ikke den troen han kan ha hatt på sosialismen og kommunismen som la det ideologiske grunnlaget for Peoples Temple (“Q622 Transcript” 05.04.2014). I sammenheng med dokumentaren “Truth and Lies: Jonestown - Paradise Lost” lot to av Jim Jones' gjenlevende sønner seg intervju om faren og livet i Jonestown. Jim Jones Jr. og Stephan Jones var begge borte fra Jonestown sammen med Jonestowns basketballag den dagen massakren fant sted. I intervjuet forteller begge om tankene de har om faren sin, og Stephan har dette å si:

“There was nothing spiritual about my father. Of course, in my view of things, he had every bit the loved and juicy soul in him that everyone else does, but he had lost complete sight of that. His entire existence was superficial [...] My experience with my father was he was more an actor than genuine, almost always. He was always aware of eyes on him,” Stephan said. “Because all that mattered to my father was his perception of other people's perceptions of him” (Valiente, A & Delarosa, M. 28.09.2018).

Sønnen presenterer her Jim Jones som en person som var ekstremt opptatt av hvordan andre så på ham, samtidig som han anser ham som en skuespiller. I dette blir Jones presentert som postmoderne, en rollespiller som ikke er den han gir seg ut for å være. Marshall Applewhite hadde en gang vært gift og hadde to barn, men endte opp med å skille seg fra kona. Han arbeidet som musikk lærer på St Thomas' University, men fikk sparken etter påstått affære med en mannlig student, noe som førte til depresjon. Det var i denne tiden at han skal ha møtt Bonnie Nettles. De to begynte å rekruttere medlemmer, og Applewhite ble igjen en lærer, denne gangen for sin egen sekt, med medlemmer som trodde på ham og beundret ham (Theroux 2006, s. 214-215). Basert på Heaven's Gates stilling mot seksualitet og hvordan medlemmene søkte en form for kjønnsløshet, er det godt mulig at Applewhites egen opplevelse med seksualitet påvirket sekten han grunnla. Selv om man bare kan spekulere om disse to mennene og hva som motiverte dem er det tydelig at sektene var noe som ga dem, og medlemmene av sektene de ledet, mening. Kanskje var det ønsket om å være i sentrum, om å bli opphøyet og ansett som hellig, eller kanskje de virkelig ønsket det beste for både seg selv og medlemmene sine. Vi kan aldri vite dette, men det vi vet er at veien disse to lederne tok med livene sine ikke var uten motiv. På tross av de grusomhetene de endte opp med å stå for, var også de mennesker.

En sekt, utarbeidet til sitt fulle potensial, er en fullkommen diskurs. Diskursen er det som setter grenser for hva man tenker og dermed også hvordan man handler, og en sekt som har en sterk nok diskurs hindrer menneskene på innsiden fra å tenke slik som dem på utsiden. Hvis diskursen tilsier at noe er riktig samtidig som man har blind tro på diskursen, kan man gjøre hva som helst. Sekten er et fellesskap bygget på premisset at det er dem mot resten av verden, at de er de eneste rettlejede. Det er den autoriteten som gjør dem farlige. Sektene trekker tilbake til en tradisjonell kultur hvor det religiøse er sisteinstansen og alle har sin plass i samfunnet. Hvis vi igjen tar utgangspunkt i Hågvars definisjon av diskurs, vet vi at diskursen styrer alt av våre tanker og handlinger. Ut fra denne tolkningen vil det da være diskursene som endte opp med å ta liv. Tragediene som utspilte seg i Peoples Temple og Heaven's Gate er forblitt kjente, til dels fordi de virker så bisarre. Vi reagerer på de handlingene vi selv

oppfatter som irrasjonelle uten at vi ikke nødvendigvis alltid tenker over hvilke forhold som har gjort dem rasjonelle for andre.

Utenfra og innenfra – sekttrekk utenfor sektene

Perspektivet man har på en diskurs vil alltid påvirkes av om vi befinner oss på innsiden eller utsiden av denne diskursen, og dette gjelder kanskje spesielt de religiøse diskursene. Er man på innsiden av en diskurs vil man gå med på de virkelighetskravene diskursen hviler på, men har man derimot et utenforperspektiv vil man tolke diskursen ut ifra det man selv har erfart i de diskursene man personlig deltar i. Diskurser kan i slike situasjoner representerer på sitt vis forskjellige sider av samme sak. Den rollen man inntar innenfor en diskurs vil ikke bare påvirke, men også sette grenser for hva man tenker og føler, og dermed hvordan man handler. Innenfor- og utenforperspektiver er kanskje aller mest påfallende når det kommer til religiøse livssyn. Store Norske Leksikon definerer religion som «menneskers forhold til noe som er utenfor virkeligheten, som de anser for å være hellig» (“religion” 09.01.2020). Fordi religion er bygget på forstillingen om det hellige vil dette åpne opp for diskurser med forskjellige virkelighetskrav en de man finner i ikke-religiøse diskurser. Presentert for muligheten om at det finnes noe hellig, vil de rammene de religiøse diskursene tar prioritert over de sekulære. Menneskelige ideer om etikk og moral kan regnes som helt irrelevant innenfor en diskurs som fremstiller ideen om en eller flere guder som eksisterer på et høyere nivå. Når det kommer til sekter er en av kjennetegnene at sekten ser på seg selv som den eneste gruppen rettledete. Dette er et perspektiv som ikke åpner for så mye diskusjon av den vedkommende diskursens virkelighetskrav. Å tvile på det hellige, vanligvis materialisert i form av en leder, vil være å tvile på et av de mest sentrale virkelighetskravene i diskursen. Dette kan skape et solid skille mellom sektdiskursen og diskursen som befinner seg utenfor, fordi sektdiskursen må ta prioritet. Når to eller flere diskurser som ikke kan forenes eksisterer i samme tid og rom kan det oppstod store forskjeller mellom de to. Det som blir ansett som normalt i den ene diskursen, kan fremsto som galskap i den andre. Dette er her innenfor- og utenforperspektivene blir relevante. Er man i en diskurs, er man innenfor. Når man deltar i en diskurs med forpliktelser, slik som religiøse diskurser ofte har, sier man seg enige i dem. Diskursen bidrar på denne måten til å definere både identiteten og virkeligheten, fordi forpliktelsene blir ansett som riktige. Dette skaper et etisk grunnlag som blir et av virkelighetskravene i diskursen.

Medlemmene i Heaven’s Gate sa seg enige i at de skulle returnere til nivået over det menneskelige, og de av medlemmene i Peoples Temple som villig begikk selvmord mens de

priste Jim Jones sa seg enige i å dø for revolusjonen. Innenfra, med tanke på alt som hadde ledet opp til disse øyeblikkene og hvor lenge medlemmene hadde vært del av disse diskursene, var det mening. I bunn og grunn er det diskursen handler om; det opplagte, og det selvsagte som vi ikke engang registrerer som diskusjonstema, bare sannheter. Det er i utenforperspektivene at Peoples Temple og Heaven's Gate er blitt til eksempler på ekstremisme og galskap, og uansett hvor mye man kan argumentere for at dette er sannheten, forblir det faktum at det var deres egne diskurser som styrte handlingene deres. Innenfor disse rammene fantes det ingen annen sannhet enn deres egen. Ordet 'sekt' er i selv hovedsakelig et utenforstående begrep. Går man gjennom Heaven's Gates «Exit tapes», ser man medlemmene selv konfrontere hvordan de visste media ville behandle saken. «When we leave, I know the media will treat this as a sort of weird bizzare cult, whatever you want to call it» sier en, «They'll say these people are crazy. They were mesmerized, whatever. We know it isn't true, but how can you know that?» sier en annen (Theroux 2006, s. 218). Sektbegrepet blir anvendt til å beskrive trossamfunn som man oppfatter som uortodokse og i noen tilfeller farlige, men hvilke grupper som passer denne kategoriseringen, bestemmes kun av perspektivene våre.

Sektene denne oppgaven har tatt utgangspunkt i hadde diskurser som i stor grad var skilte fra de regjerende i samtiden, og fortsatt skiller seg ut i dag. Peoples Temple skilte seg ut i fokuset sitt på rase og kommunisme, mens Heaven's Gate i stor grad selv valgte å skille seg fra resten av samfunnet for å unngå det menneskelige. De var minoriteter og i det også representanter for sin tro. De fikk noe å kjempe for og noe å samle seg rundt, og i dette arbeidet og dette fellesskapet skapte de mening. Peoples Temple sto for en sterkt kritisert ideologi som de mente ville gjøre verden til et bedre og mer rettferdig sted, samtidig som de arbeidet for integrering i større grad enn de fleste. Heaven's Gate ventet på å returnere hjem med det de hadde lært av tiden på Jorda, og med det oppfylle et viktig oppdrag som bare de, som utvalgte representanter, kunne gjøre. Disse gruppene søkte aktivt bort fra samfunnet ellers, og det er derfor naturlig for dem å ha utviklet sine egne diskurser. Handlingene deres, og også våre, var påvirket av de diskursene som ble opplevd som viktigst. Hva er de viktigste diskursene? Jeg vil hevde at det er de som gir oss mening. Mange handlinger kan oppfattes som irrasjonelle, men hvilke handlinger dette angår varierer ikke bare fra miljø til miljø, men også gjennom tidene. Går vi tilbake i tid, er det enklere for oss å kartlegge de store, historiske diskursene i form av kultur og tidsånd (Berkaak, O. & Frønes, I. 2010). Gjennom tidene har det vært utallige perioder med slavedrift, gladiator kamper og annen undertrykkelse uten at det har blitt problematisert, simpelthen fordi dette ikke stod i strid mot kulturen. Menneskelige tanker om

moral og etikk, men også hva som er rasjonelt, har aldri hatt en fasit, og i en evig endrende verden er det lite sannsynlig at det vil dannes felles enighet rundt dette.

Noen ord til slutt

Å bli medlem av en sekt er det beste som kan hende deg, i hvert fall om vi skal tro dem som leder dem. I Peoples Temple var Jim Jones en profet og en revolusjonær leder som gjennom karisma og de forestillingene han lagte av verden utenfor greide å plassere seg sentralt i medlemmenes liv. Konfrontert med det som utvilsomt ville bli slutten på hans tid som leder, valgte han å gå i døden med så mange av medlemmene som mulig. Jones tok i bruk det som allerede var etablert i diskursen. Minoritetsstatusen til Peoples Temple som både kommunister og etniske minoriteter la til rette for et narrativ hvor verden utenfor var villig til å gjøre alt for å bli kvitt dem, samtidig som han spilte på døden som et verktøy for revolusjon. Fordi kollektivet var viktig, ble svik en alvorlig ugjerning. Fordi Jones la vekt på revolusjonsvinkelen, la han press på medlemmene om at de skulle bli med. I sine siste øyeblikk spilte Jones på både makt og intimitet, noe som viser hvor viktig kollektivet var. Kanskje enda viktigere var det for Heaven's Gate, som i tillegg til å ha et felles mål også ble oppfordret til å ikke skille seg ut blant gruppen i det hele tatt.

I en travel moderne verden hvor mange føler seg presset til å måtte gjøre noe stort ut av seg selv, tilbød disse sektene tilhørighet, identitet og kunnskap. Alt som måtte til var å følge de ordrene som ble utdelt, og selv disse kom fra en kilde med direkte kontakt med det hellige. De to sektene som jeg har sett på i denne oppgaven, Peoples Temple og Heaven's Gate, var begge opptatt av gruppene sine som de eneste rettlejede. Gruppene var på mange måter tradisjonelle, med fokus på kollektivet i stedet for individet og sterk tro på sektelederens forhold til gud som sisteinstans.

Som diskutert tidligere er det mulig å tenke seg at en av motivasjonsfaktorene for både dannelse og deltakelse i sekter er en søken etter mening. Mange handlinger som blir sett på som irrasjonelle eller ekstreme av de fleste oppstår utfra hengivelse til noe eller noen, og meningen finnes i en eller flere bestemte diskurser. Det kan være til en gud eller et forbilde, eller seg selv. Gjennom diskursen skapes mening, og diskursen blir en ledesnor i en tilværelse som ikke har en naturlig gitt orden, bare muligheten til å selv skape å denne. Det som irrasjonelt i en diskurs kan være naturlig i en annen. Peoples Temple og Heaven's Gate trakk seg begge ut av samfunnet, de sa nei til de diskursene som møtte dem der for å selv finne det som virkelig betydde noe for dem. Innenfor diskursene de skapte ga både Jim Jones og

Marshall Applewhite tilhengerne deres muligheten til å komme i kontakt med det hellige. Effekten av dette var at disse lederne ble ufeilbare og med det også ikke-kritiserbare, men også at de ga medlemmene følelsen av å være en del av noe større. Det å være en del av et fellesskap som strekker seg forbi bare en samling mennesker, men blir en gruppe med de samme målene og samme verdigrunnlag, skaper mening.

Hvis det er noe jeg ønsker at du skal ta med deg fra oppgaven er det dette: ta et steg tilbake og vurder hva det er du tror på. Skal vi tro Yngve Hågvar er det kanskje ikke nok å bare ta et steg tilbake og stille seg kritisk til tilværelsen for å komme seg ut av en diskurs, men det kan likevel være verdt å tenke tanken. De fellesskapene vi tar del i former oss, men det gjør ikke automatisk at de er riktige, hvis noe slikt engang eksisterer. Likevel har vi i dag muligheten til å i større grad utfordre diskursene. I en verden med økende globalisering og konstante muligheter til å kommunisere, er det nødvendig for oss å være klar over de forskjellige diskursene vi alle deltar i. Vi kan kanskje aldri fri oss fra dem, men vi kan forsøke å holde dem åpne. De såkalte dommedagssektene er farlige nettopp fordi diskursene er lukkede og vanligvis basert på en enkelt leder. Noen ganger kan det være lurt å være skeptisk til det du har lært er urokkelige sannheter. Selv om hendelser som Jonestown-massakren og selvmordene i Heaven's Gate sjelden finner sted, vil jeg si det er verdt å gjøre det man kan for å unngå at noe tilsvarende hender på nytt. Det vi som enkeltpersoner er avgrenset, men det vi vet sammen er mye større.

Kildeliste

Berkaak, O. & Frønes, I. (2010). *Tegn, tekst og samfunn*. Oslo: Abstrakt forlag

Børresen, P., Vanvik, V. & Økland, T. (2019). *Kommunikasjon og kultur 1-3*. Oslo: Cappelen Damm.

“Communism Timeline” (09.07.2019). *History.com*. Lest 31.01.2020:

<https://www.history.com/topics/russia/communism-timeline>

FBI (17.07.2010). "Jonestown 1978 Guests" [bilde]. *Flickr.com*. Hentet 14.02.2020:

<https://www.flickr.com/photos/peoplestemple/4802159972/in/album-72157624403538489/>

Folgerø, M. (04.12.2019). "Ny bok om den svenske klesgiganten: – Som en sekt". *tv2.no*.

Lest 31.01.20:

<https://www.tv2.no/a/11039473/>

Hafford, M. (24.03.2017). "Heaven's Gate 20 Years Later: 10 Things You Didn't Know".

Rollingstone.com. Lest 31.01.2020:

<https://www.rollingstone.com/culture/culture-news/heavens-gate-20-years-later-10-things-you-didnt-know-114563/>

"Heaven's Gate" (07.10.2013). *Encyclopædia Britannica*. Lest 01.02.2020:

<https://www.britannica.com/topic/Heavens-Gate-religious-group>

"HEAVEN'S GATE "Away Team" Returns to Level Above Human in Distant Space"

(22.03.97). *Heavensgate.com*. Lest 01.02.2020:

<http://www.heavensgate.com/misc/pressrel.htm>

"Jim Jones" (14.11.2019). *Encyclopædia Britannica*. Lest 16.01.2020:

<https://www.britannica.com/biography/Jim-Jones>

"Jonestown" (11.11.2019). *Encyclopædia Britannica*. Lest 02.02.2020:

<https://www.britannica.com/event/Jonestown-massacre>

"kult – overdreven beundring" (20.02.2018). *Store Norske Leksikon*. Lest 31.01.2020:

<https://snl.no/kult - overdreven beundring>

“Major Offenses and Minor Offenses” (1988). *Heavensgate.com*. Lest 21.02.2020:

<http://www.heavensgate.com/book/2-6.htm>

Moore, R. “An Update on the Demographics of Jonestown” (06.03.2019).

Jonestown.sdsu.edu. Lest 02.02.2020:

https://jonestown.sdsu.edu/?page_id=70495

“profet” (11.04.2019). *Store Norske Leksikon*. Lest 16.01.2020:

<https://snl.no/profet>

“Q042 Transcript, FBI Transcription” (12.03.2019). *Jonestown.sdsu.edu*. Lest 02.02.2020:

https://jonestown.sdsu.edu/?page_id=29081

“Q622 Transcript” (05.04.2014). *Jonestown.sdsu.edu*. Lest 02.02.2020:

https://jonestown.sdsu.edu/?page_id=27498

“religion” (09.01.2020). *Store Norske Leksikon*. Lest 31.01.2020:

<https://snl.no/religion>

“sekt” (28.12.2019). *Store Norske Leksikon*. Lest 16.01.2020:

<https://snl.no/sekt>

“self help books” (ingen dato). *Amazon.com*. Lest 02.02.2020:

https://www.amazon.com/s?k=self+help+books&i=stripbooks-intl-ship&crid=2BJL5P8EU0PY5&sprefix=self%2Cstripbooks-intl-ship%2C288&ref=nb_sb_ss_i_1_4

“The Custody Battle for John Victor Stoen and Its Fallout” (15.03.2019). *Jonestown.sdsu.edu*. Lest 02.02.2020:

https://jonestown.sdsu.edu/?page_id=13841

“The “Death Tape”” (19.07.2019). *Jonestown.sdsu.edu*. Lest 31.01.2020:

https://jonestown.sdsu.edu/?page_id=29084

Theroux, L. (2006). *The Call of the Weird: Travels in American Subculture*. London: Pan Macmillan

Valiente, A & Delarosa, M. (28.09.2018). “40 years after the Jonestown massacre: Jim Jones' surviving sons on what they think of their father, the Peoples Temple today”.

abcnews.go.com. Lest 31.01.2020:

<https://abcnews.go.com/US/40-years-jonestown-massacre-jim-jones-surviving-sons/story?id=57997006>